
ТЕМА V

ТЕЗА АНТИТЕЗА СИНТЕЗА

Мачка, Вучковић Матеј

СЛШ Петар Лубарда, Цетиње
Ментор: проф. Миливоје Ђукић

ΟΓΛΕΔΑΛΟ

НОВАК ЂОКОВИЋ: БИТИ СРБИН

---

*Он је враћио понос једној оклеветаној култури
и једном ујројашњеном језику. Сам.*

Има ваљда и десетак година како се вирално ширила она досетка да смак света мора да је близу пошто је најбољи репер на планети - белац, а најбољи голфер - црнац.

Новак Ђоковић је и тада био међу бољим савременим тенисерима, али тешко да је ико - осим можда њега самог - веровао да ће постати најбољи свих времена. А то је толико велико достигнуће да се од њега не може правити досетка, мада је много веће чудо да један Србин буде најбољи светски тенисер свих времена, него да у једном историјском тренутку белац буде најбољи светски репер, а црнац најбољи голфер. Штоно кажу, прва ствар је дијахронијска, а друга синхронијска.

Али има и још нешто: више је Новак Ђоковић Србин, него што је Еминем белац, а Тајгер Вудс црнац. Не мислим, наравно, да постоји „српство“, „белство“ и „црнство“ као неки апстрактни квалитет који ова или она особа има у овом или оном проценту. Мислим на начин на који је сваки од њих глобално перципиран кроз припадност колективитету. Много је више Ђоковићу „фактурисано“ то што је Србин, него овој двојци што је први белац, а други црнац; на изврстан начин је платио и већу цену.

Вимблдон 2021.

Новак Ђоковић се родио у Социјалистичкој Федеративној Републици Југославији, почео је тренирати тенис у Савезној Републици Југославији, започео професионалну каријеру у бојама Државне заједнице Србија и Црна Гора, али је постао велики играч играјући под заставом Републике Србије. У време док је постојала било каква Југославија, српство и југословенство често су функционисали као синоними. Наоко парадоксално, у том смислу су сличан став имали искрени Југословени из Србије и заклето антијугословени из остатка Југославије као и из иностранства, углавном са немач-

---

ОГЛЕДАЛО

ког говорног подручја. За прве је то била посве природна верност практично консензуалном избору српске елите с почетка двадесетог века, за друге пак шифра о, из њихове перспективе, неправљиво хегемонистичкој природи целокупног југословенског пројекта.

Међутим, кад је свака Југославија престала да постоји, наоко још парадоксалније, обе ове групације су одустале од поменуте синонимизације: за бивше искрене српске Југословене, Југославија је постала име за највећу и најпогубнију српску заблуду, док је за бивше антијугословене од Љубљане и Загреба до Франкфурта и Минхена, Југославија одједном постала леп сан који није имао шанси да се заиста оствари. Стога је у међународној пропаганди, крајем осамдесетих и почетком деведесетих, југословенство била тек злокобна маска за погубни српски национализам, док је тридесетак година касније постало лирска кантилена за утопију којој опет Срби нису дали да се оствари. Српство као српство пак је у оба случаја носило негативну ауру, али касније чак и више него пре, ако ништа друго, а оно јер више није имало конкуренцију.

Негде крајем пролећа 1992, кад је српство као такво већ почело стицати статус који један новинар скоро свакодневно назива „црном легендом“, песника Стевана Тонтића је један његов дугогодишњи колега и пријатељ упитао шта то уопште значи бити Србин, уписујући у ту именицу максимум негативног капацитета; бити Србин за њега је у том тренутку било горе него бити злочинац. Све се то збива у опкољеном Сарајеву. Тонтић је одговорио антологијским есејом „Бити Србин“ објављеним на једином месту и у једино време у којима то тада има смисла.

Већ скоро петнаест година, Новак Ђоковић сваком својом победом практично одговара на исто питање. Медијске провокације, на први поглед ирационално навијање против њега, анализе тобоже базиране на статистици које потцењују његове резултате у поређењу с Федереровим или Надаловим, све је то последица заставе под којом игра. А он је истовремено редак пример шампиона који заиста личи на своју земљу и свој народ. Свако ко је живео у западној Европи или Скандинавији или барем тамо боравио туристички иоле дужи период, има то искуство када у маси, искључиво по стасу и цртама лица, препозна „нашег човека“. Новак Ђоковић у том смислу изгледа као стереотипни Динарац, као неки лик из „Горског вијенца“ или „Старца Вујадина“.

Истовремено, он никад, ниједним својим потезом нити исказом, није заступао идеју да „бити Србин“ представља неку вредност само по себи. Чувена је она његова реченица да су Срби и Хрвати мање-више иста ствар. Кад је у време поплава нашем народу делио хуманитарну помоћ, није правио ни етничку ни географску

ОГЛЕДАЛО

фотографија: Небојша Бабић

селекцију. Он само, што рече један мудар и добар човек у једној давној полемици, не налази потребу да мења личну карту.

Крлежа је говорио како су му Достојевског омрзнули људи који су се у њега заклињали. Да бисте заволели Ђоковића, довољно је видети ко су људи који га мрзе и клевећу. Било да се изнервирано испсује, било да похвали доктора Несторовића или Семира Османагића, било да се изгрли са Ханком Палдум, наћи ће се каква квазиелитистичка будала да га изврећа.

Као играч, он је истовремено савршен пример балканског менталитета и сасвим небалканске менталне и сваке друге дисциплине. Један наш песник је за Балканце рекао да су „северни јужњаци, јужни северњаци, западњаци истока и источњаци запада“. Све је то и Новак Ђоковић, само је и више од тога.

ОГЛЕДАЛО

Он је вратио понос једној оклеветаној култури и једном упропаштеном језику. Замислите српску историју од 2006. године, потпуно исту каква је и била, само да нема Новака. Има озбиљних људи који тврде да је Немачку као земљу и као друштво спасила светска фудбалска титула из 1954. Без икакве друге паралеле, оно што су за Немачку урадили Турек, Посипал, Либрих, Колмејер, Екел, Мај, Ран, Морлок, Отмар Валтер, Фриц Валтер и Ханс Шафер, на челу са Сепом Хербергером, за Србију је сам самцит, са своје две руке и десет прстију, урадио Новак Ђоковић.

Бог га поживео.

Мухарем Баздуљ

Књижевник, РТС, Око, јул 2021

KO NAM ODLIVA MOZGOVE

Sa Pavlom Savićem se završava jako mali spisak velikih srpskih naučnika u prirodnim naukama.

Dakle, pune tri decenije Srbija nije u svet velikana nauke izbacila ni ime ni ideju.

S druge strane, hvalimo se još od osamdesetih godina prošlog veka da naši srpski školarci osvajaju mnogobrojne medalje na raznim takmičenjima ili naučnim olimpijadama.

Istina, od tog perioda pa do danas u proseku naši omladinci godišnje se zakite sa bar sedam-osam odličja iz fizike, hemije, biologije, matematike.

Hvalimo se i petničkim đacima.

Hvalimo se i nemalim brojem onih koji dobijaju stipendije za najprestižnije svetske univerzitete.

A tek priča o odlivu mozgova!

Ali kada ti omladinci porastu, završe fakultete, krenu u profesionalne karijere, prosto nestanu.

Da li možda znate za neku osobu „zlatnog naučnog olimpijca“ koji je bilo kakav uspeh postigao u profesionalnoj karijeri?

Znate li za bar jednog petničkog đaka koji je kasnije dao i najmanji doprinos čovečanstvu po pitanju prirodnih nauka?

Možda znate za nekoga ko spada u kategoriju mozgova u odlivu, a ko je objavio rad u – Physical review letters? Naravno da ne.

Pa kakav to problem imamo ako od toliko potencijalnih „genija“ već 30 godina nemamo naučnika koji je bar malčice prodrmao ne samo naučni, već svet uopšte?

Ako bi uspehom smatrali broj citiranja u naučnim časopisima, premda to uspehom može smatrati samo zaista odliveni mozak, čak i tu nas nema, uz par izuzetaka, ali zar se na broju citiranja završava uspešna naučna karijera, i da li je broj citiranja bilo kakav reper?

Šta uopšte znači rečenica: „On je naš najcitiraniji naučnik“? Na kraju, nije tajna kako taj sistem funkcioniše... „ti mene a ja ću tebe“... da se nekako dođe do grantova.

Ne samo inteligencija, već sve u vezi umnih kvaliteta opada sa razvojem tehnologije, i svakako da ćemo još podosta čekati do nekog novog

---

OGLEDALO

Faradeja, Planka, Hajzenberga, Milankovića, ako je uopšte to i moguće u svetu nauke gde na jednom besmislenom malom projektu rade čitavi univerziteti i timovi.

Nekome će ovo delovati kao izmišljena besmislica, ali ne, ovo je činjenica i to vezana za našu zemlju, za dve konkretne ustanove koje su dobile pre nekoliko godina novac iz budžeta za istraživanje, sad pazite na naslove: „Intestinalni problemi kod glista“, i drugi: „Uticaj hladovine na rast kantariona“!

I ja bih voleo da je ovo pokušaj duhovite izmišljotine, ali nije!

Lično sam tada negodovao zbog toga, i tu prepisku i prepirku sa tadašnjim državnim sekretarom za nauku čuvam, možda za neki muzej ljudskih gluposti ako ga nekada naprave.

Srbija je, kažu, mala zemlja a toliko velikih naučnika dala... čak trojicu. Govorim o prirodnim naukama.

I tačno, međutim, problem je što se poredimo sa onim lošijim od nas u tom pogledu, i ne samo u tom, po bilo kom pitanju se poredimo sa lošijim od nas, nikada za repere ne uzimamo mnogo manje zemlje a koje su po stotinu puta uspešnije od nas.

Ali kada želimo da se utešimo i da se pohvalimo, tu su Bugarska ili Albanija.

Svakako da nećemo uzeti za repere Dansku, Austriju, Švajcarsku, Mađarsku, Belgiju, i druge zemlje koje imaju približno isti broj stanovnika (u ono vreme, a pojedine i danas)... i koje po glavi stanovnika imaju više priznatih genija nego što mi imamo talenata za sviranje gitare.

Mnogi će reći – sasvim logično da je stanje takvo, pa koliko pomenu te zemlje odvajaju iz budžeta za nauku a koliko Srbija?

Otvoreno pitam, kakve veze novac ima sa naukom?

Da li to znači da će ljudski mozgovi postati pametniji, inteligentniji, maštovitiji, umniji, ako se poveća budžet za nauku?

Šta uopšte znači – „hiljadu stanova za mlade naučnike“?

Da li će čim dobiju ključeve u ruke izbaciti iz glave neku genijalnu dopunu teorije relativnosti?

Ili ako dobiju veću platu, rešiti problem abiogeneze?

Ili će nastaviti da se bave intestinalnim problemima glista, s tom razlikom što će kada se vrate kući moći da se baškare u udobnijem krevetu i gledaju Mančester sa TV-a preko celog zida?

Biće da je ovo drugo.

Ali ne bi trebalo kriviti njih, nisu oni ni završavali fakultete da bi nakon toga lupali glavu, razmišljali ili i dalje učili, opet čast izuzecima, već državu, sistem... ne zbog malog budžeta za nauku, već zbog činjenice da ne znaju ili ne žele da prepoznaju kvalitet, da u njega ulažu (ne novac), i da podstiču isključivo naučnoistraživačke radove koji to i zaslužuju.

I naravno, sistem obrazovanja koji neće stvarati fah idiote i hodajuće enciklopedije, i na tome se zaustaviti.

OGLEDALO

Već radoznale hodajuće enciklopedije koje poseduju širinu, vizije, sposobne da se stalno zapitkuju i stalno traže odgovore.

Ja sam teorijski fizičar, nemam titulu doktora, ali javno izazivam ne samo prof. dr fizike, astrofizike, pa čak i hemičare, molekularne biologe, nego i ljude u institucijama kojima je zadatak da nauku i obrazovanje podignu na viši nivo – na javni duel.

Nateraću ih da pocrvene od stida kada spoznaju koliko ne znaju.

To mi je najlakši način da na primeru pokažem koji i kakav je suštinski problem po pitanju zašto je stanje nauke u Srbiji takvo kako jeste, i zašto tri decenije nemamo priznatog svetskog naučnika sa ozbiljnim postignućima.

Jer, ako bih krenuo da pišem o tome, smorio bih i sebe i čitaoce, ova-ko, na primeru, mnogo lakše, zanimljivije i ubedljivije.

Molim, javite se, javno!

Ne ujedam... samo razgovaram.

Na kraju, ako ste sigurni u sebe, neće vam biti problem da javno debatujemo, pa možda vi mene naterate da ja pocrvenim od stida! Eto izazova...

Dragan Mijailović

Danas, Beograd, maja 2021

Autor je zastupnik strukovnog udruženja
Centar za fiziku i kosmologiju

ELITNA ODJELJENJA

---

*Zar djecu trebamo dijeliti na djecu elite i običnih ljudi?
Društvo je ionako podijeljeno i raslojeno, da bismo u školama
produbljivali podjele ili stvarali nove.*

Radeći u srednjim stručnim školama nerijetko sam od učenika mogla čuti da su u gimnazijama elitni razredi ili da tamo idu samo djeca iz društvene elite – djeca ljekara, političara, bogataša... Zainteresovalo me takvo razmišljanje, pa sam posvetila pažnju toj temi.

Odjeljenja prvih razreda (i srednjih i osnovnih škola, ali sada pišem o srednjim školama) ili spiskove učenika prvih razreda podijeljenih po odjeljenjima škole formiraju u augustu, nakon trećeg upisnog roka. Pedagog/pedagogica škole, vodeći se kriterijima – ocjene za prvi strani jezik, uspjeh iz osnovne škole prema rang-listi, spol i određeni specifični kriteriji – formira odjeljenja i napravi spiskove đaka tako da u svakom razredu bude podjednak broj odličnih i da dva učenika generacije ne budu u istom odjeljenju. Nastavničko vijeće usvaja odluku o podjeli razredništva, odnosno dodjeljuje razrede nastavnicama, ali to nije kraj.

U vrijeme kad se kreiraju spiskovi đaka za pojedina odjeljenja ili kad se dodjeljuju razredništva pojave se nastavnici sa imenima onih koje žele imati u svom razredu. Potom krenu intervencije roditelja, kolegića, zahtjevi učenica, prijatelja... Tako spiskovi koje pedagog napravi u augustu do kraja septembra dobiju sasvim drugi sadržaj. Povlašteni nastavnici/razrednici, prvenstveno oni koji su u stalnom radnom odnosu ili imaju dobre veze sa upravom škole, uzimaju sebi učenice s najboljim prosjekom i najboljim vladanjem. Pojedinci to rade zbog ličnih interesa ili konekcija i želje da se preko djece povežu s ljekarima, političarima, biznismenima, društvenom elitom ili bogatašima.

Nastavnice ne žele da pričaju o tome, ali je javna tajna da se nerijetko uspostave *elitna odjeljenja* u kojima pojedini roditelji imaju slobodu da biraju ko će njihovom djetetu biti razrednik, s kim će sjediti u klupi, mogu zahtijevati određenu ocjenu...

Iz priča u zbornici znam da predavati u takvim odjeljenjima nije nimalo lako: nastavnice su pod velikim pritiskom i djece i roditelja, pa se događa da na kraju završenog prvog razreda odustaju od *traženog odjeljenja*.

Praksa pokazuje da upravo oni koji su sami sebi birali odjeljenje imaju ozbiljnih problema s ocjenama, vladanjem ili slično i napuštaju odjeljenja i traže promjenu razredništva jer nije bilo kako su očekivali, učenici nisu potvrdili uspjeh i vladanje iz osnovne škole, razrednici nisu mogli udovoljiti zahtjevima ambicioznih roditelja, počeli su se zamjerati kolegama od kojih su tražili povlastice za pojedine učenike... Tako dođu do toga da od uprave škole traže da u novoj školskoj godini dobiju novo odjeljenje.

U vrijeme kad sam i sama bila srednjoškolka zaista su postojala odjeljenja koja smo smatrali najboljima ili školskom elitom jer su svi učenici ili većina njih imali sjajne ocjene, primjereno vladanje... Ali, to nisu bila *elitna odjeljenja* jer su u njima *prinčevi i princeze* svojih roditelja, djeca koja nose skupocjenu odjeću i obuću, imaju preskupe mobitele, kojima smeta kad nastavnica traži znanje, pristojno ponašanje ili nenajavljeno daje kontrolni rad ili test kad oni *nisu raspoloženi za rad*, i tako dalje. I onda je bilo djece iz bogatijih porodica, ali razlike nisu bile tako vidljive, a odjeljenja su bila i socijalno raznolika.

Poželjela sam o tome razgovarati s učenicama i učenicima i otvorila se prava debata, rekli su da je to odlična tema.

Jedna od učenica rekla je da *neki nastavnici učenike dijele i na one iz ruralnih i iz urbanih mjesta*. Drugi su naglasili da je *normalno da se formiraju grupe između učenika, prvenstveno po mjestu življenja jer putuju zajedno autobusom ili žive u gradu, u blizini škole, jedni pored drugih*. Dije se, kažu, i *na seljake i građane*. Jedan dječak veli da *jedino nema podjele između odličnih i onih koji imaju negativne ocjene*. Pitam ih zašto. Kažu da se *djeca više ne dive učenicima koji imaju sve petice jer danas nije teško biti odličan*. Jedna učenica dodaje da misli kako je *prije trebalo uložiti više truda da bi se dobila petica, a da su sada kriteriji spušteni*. Kažu i da *sada u osnovnoj školi, više nego u srednjim školama, ima podjele po tome kako se neko odijeva*.

Ako imate markirane farmerice i patike – spadate u grupu elite. Djeca slabog materijalnog stanja izložena su ismijavanju i trpe psihičko nasilje svojih vršnjaka. Takvih je najviše među ponavljачima, često i napuštaju školu ili se prebacuju u drugo odjeljenje, nije im lako, objašnjava mi jedna učenica.

Nisam bila ravnodušna poslije ove debate i nakon slaganja svih činjenica o formiranju odjeljenja. Zar djecu trebamo dijeliti na djecu elite i običnih ljudi? Društvo je ionako podijeljeno i rasloženo, da bismo mi u školama produbljivali te podjele ili stvarali nove. A ako nastavnici dijele učenike, a učenici uče od nastavnika, naravno da će se i učenici između sebe dijeliti. Te podjele niko ne može kontrolisati i veliki je rizik u kojem će pravcu ići i kakve posljedice donijeti.

Škole ne smiju dozvoliti podjele, moraju na isti način biti otvorene i za radničku i seljačku djecu, i za djecu slabijeg imovinskog stanja, kao i za onu iz imućnih porodica. Sva djeca moraju imati iste mogućnosti.

OGLEDALO

Uostalom, naše škole su većinom javne, finansiraju se iz budžeta koji pune svi građani i građanke i dobrobit obrazovanja moramo obezbijediti za sve.

Mr Maksuda Muratović

Profesorka fizike Gimnazija Živinice

Školegijum, magazin za pravedno obrazovanje,

Sarajevo, jula 2021

ОНЛАЈН НЕЗНАЊЕ?

Октобар је месец, и студенти су започели свој већ четврти семестар за редом онлајн, односно, на даљину.

Чак две године универзитетског школовања провели су и смо у пицамама иза својих рачунара, уместо у амфитеатрима и учионицама.

Све то због распојасане епидемије, а заправо неодговорних грађана (али и студената) који упорно избегавају да се вакцинишу.

С друге стране баре, стопа вакцинисаних студената на Универзитету Колумбија је 99,7 одсто, 99,5 одсто на Јејлу, и 99 одсто на Принстону и Корнелу.

Невероватно, али истинито: као да обавезна вакцинација да би се похађала настава на овим врхунским универзитетима – увећава стопу вакцинације!

Изгледа шашаво, али делује.

Док је таква обавеза на Медицинском факултету у Београду произвела протесте заразаша.

Часови предавања и вежби, иако уз додатни напор професора и студената, још и могу да се изводе квалитетно посредством разних Зумова, Едмодова, Мудлова и Гугл класрумова.

Међутим, никаква онлајн платформа не може да замени онај физички сусрет уживо у академском окружењу.

Све те заједничке разговоре, дискусије, рефлексije, коментаре и трачеве између часова, по ходницима или испред факултета уз кафу и цигарету, а који упадљиво изостају кад се након часа – само заклопи лаптоп.

И остане на даљини, у доњем вешу у својој спаваћој соби.

Ништа необично.

Универзитет је средњовековна институција која је и утемељена као удружење и заједница професора и студената. И мудро и далековидо осмишљена као својеврсна тврђава, односно заклон од свакодневног света и живота, да би се аутономно и слободно посветило знању.

Родитељи су с правом забринути за квалитет наставе своје децурлије по основним и средњим школама у пандемији.

ОГЛЕДАЛО

А какво ће знање или незнање да произведе – онлајн настава на универзитету?

Да бисмо одговорили на то питање, ваља да погледамо у – град. Наиме, град је вероватно највећи изум људске врсте, и она прва и кључна друштвена технологија за раст и развој људског знања.

Столећима и столећима, иновације су се шириле од особе до особе, лицем у лице, по препуним и ужурбаним градским улицама, трговима и другим местима сусрета.

Примера ради, експлозија уметничких генија током Ренесансе започела је кад је Брунелески открио геометрију линеарне перспективе у Фиренци.

И пренео ово знање свом пријатељу Донателу, а који је примењује на рељефну скулптуру.

А њихов заједнички пријатељ Мазачо је затим ту иновацију применио у сликарству.

Остало је историја (уметности). Или, у Бечу у 18. веку, Хајдн је уживо пренео своје нове идеје о симфонијама свом пријатељу Моцарту, као и свом ученику Бетовену.

Исто беше и у Паризу крајем 19. и почетком 20. века, о чему је понајбоље посведочио Вуди Ален у Поноћи у Паризу (2011), по (по)ноћним градским шетњама и сусретима са књижевницима и уметницима попут Пикаса, Хемингвеја, Далија и других.

И Шангај је започео свој раст као трговачки град, да би 1920-их његова урбана густина створила талас открића у музици, филмовима и анимацији. Дакле, културне иновације у Фиренци, Бечу, Паризу или Шангају биле су величанствена нуспојава физичке концентрације људи на једном урбаном месту.

Баш као и на факултету. То јест, била је то последица једног крајње телесног, физичког, друштвеног и васколико офлајн – сусрета.

У самом средишту урбане концентрације јесте ширење знања и иновација од инжењера до инжењера, од трговца до трговца, од уметника до уметника. И од професора до студента (и обрнуто).

Јер исто је и са универзитетом као једним међусобно блиским и посве урбаним микросветом. А који је сада прешао на – наставу на даљину.

Постоји мало тога што данас знамо, користимо или поседујемо, а да то није открио неко други.

Људи су екстремно друштвена врста која – попут термита или гибона – изврсно успева у томе да производи идеје и ствари заједно, у друштвеној заједници или у друштву.

Исто то друштво је и једна отеловљена активност у физичком коприсуству.

Нема друштва на социјалној дистанци. Баш као што и колоније мрва постижу ствари које су величанственије од подухвата неког

ОГЛЕДАЛО

појединачног инсекта, тако и градови и универзитети као удружене институције постижу много више у поређењу са изолованим мислиоцима и социјално дистанцираним мудрацима.

Градови и универзитети подстичу сарадњу, а посебно заједничку производњу или мануфактуру знања – тог најважнијег људског производа.

По градским улицама, као и по факултетским ходницима, идеје протичу и сударају се од особе до особе, било то на Берклију или на Харварду, или по Фиренци, Паризу, Њујорку или Силицијумској долини.

И зато су људи необично спремни да плате високу цену живота у граду, или пак скупоцене трошкове високошколског образовања, само да би се физички тискали уз талентоване сличномишљенике, учењаке и znalце.

И надали се да ће бар нешто од тог знања и искуства упити, задржати и усвојити – па шта кошта да кошта. Нема тога на онлајн курсу.

Како аргументује економиста и урбани теоретичар са Харварда Едвард Глејзер, управо су градови ти који омогућују и подмазују људску сарадњу, која чини да човечанство заблиста. Људска бића, егзистенцијално избачена из материца, уче једино од других људи.

У сусрету и непосредној близини.

Самим тим, они уче много више и квалитетније уколико су у друштву што већег броја других људи – у граду, и/или на факултету.

Исто је и са шатро новим технолошким хабовима или научним парковима, а заправо варијацијама на исту тему друштвеног сусрета.

Ова хумана густина ствара константни проток нових идеја и информација.

Сусрет на универзитету олакшава нам да посматрамо, да слушамо, и да учимо. Знање се стиче у заједници и друштву.

У граду, а не у спаваћој соби. И не у једном Уради сам процесу.

Разни технофили, наивни футуристи и остали Истоци Павловићи одувек су тврдили да ће развој нових информационих технологија учинити да старомодна предавања по амфитеатрима, а можда и универзитети у целини, постану превазиђени.

Чему студирање на једној одистински средњовековној институцији, кад има толико онлајн курсева по интернетима?

Ено Википедије, ено Гугл тренслејта, а ни Бил Гејтс и Стив Џобс нису завршили факс.

Међутим, како истиче Глејзер, неколико деценија нове информационе технологије не може да надмаши милионе година еволуције.

Онлајн повезивање никад неће бити исто као заједнички ручак у студентској мензи, смех у амфитеатру, или пољубац у студентском дому.

ОГЛЕДАЛО

Наша врста првенствено учи из аудиторних, визуелних и олфакторних сигнала које емитују наши ближњи.

Интернет јесте чаробан алат, али он најбоље функционише у комбинацији са стицањем знања лицем у лице.

Уосталом, чак и магови интернета и програмирања такође се физички концентришу на једном месту, од Силицијумске долине до Бангалора.

И сваки студент на факултету овог социолога и колумнисте издашно, константно и поодавно користи нове информационо-комуникационе технологије.

Али, све до ове епидемије, то није умањило време проведено у сусретима лицем у лице са својим колегама и професорима на часовима, консултацијама или по паузама између часова.

Она најважнија комуникација и информација и даље се одвија и стиче уживо.

Интернет није замена за физичко и друштвено бивање у средшту или језгру интелектуалног живота града као што је то универзитет.

Пејоративни синоним за универзитет је тзв. кула од слоноваче.

Ова етикета означава једно арогантно повлачење академског кадра из света или свакодневног живота, односно схоластичко бавање прецизним бројем анђела на врху игле.

Међутим, ништа није даље од истине.

Ова кула је само епистемолошка и друштвена потреба за засебном тврђавом у којој професори и студенти полажу право на бавање аутономном научноистраживачком делатношћу.

И тако је било и остало од средњовековног до савременог универзитета.

Управо зато, оснивач модерног универзитета Вилхелм фон Хумболт, још у 19. веку поручује следеће: „Слушање предавања само је споредна ствар; најбитније је живети неколико година у блиској заједници са колегама истомишљеницима истих година, и у свести да на истом месту постоји велики број оних чије је образовање завршено и који су сада у потпуности посвећени јачању и ширењу знања и науке.“

И то је оно што данас губимо.

Универзитет се као институција појављује у Европи још крајем 12. века, као средњовековно еснафско удружење које чине мајстори и шегрти (тј. доктори, мастери и асистенти) који су посвећени мануфактури људског знања.

Како је писао чувени историчар средњег века Жак Ле Гоф, групе професора и студената из свих делова Европе тада се удружују у специфичне образовне и друштвене заједнице, што је подразумевало и интеграцију интелектуалног живота са животом града.

ОГЛЕДАЛО

Пошто је централна одлика људске врсте та да ми учимо једни од других, градови и универзитети нас чине више, а не мање људима.

Док концентрација професора и студената на једном месту, у сусрету и међусобној близини, може да има фантастичне и готово магичне последице.

И управо зато је универзитетска настава на даљину, као нус-појава епидемије, толико велики образовни и друштвени проблем.

Драге студенткиње и драги студенти – вакцинишите се онда, ако бога или природу знате. Да бисмо изнова и заједно производили – знање.

Алексеј Кишјухас

Данас, Београд 2021

СИНТАКСА НОВИНСКИХ НАСЛОВА

УВОД

Наслов мора имати кратку, али јасну и комплетну информацију која садржају текста. Он представља огледало, односно излог текста који се испод њега налази. Дobar наслов подстиче читање текста, док лош наслов одбија пажњу читаоца. Дефиниција доброг наслова била би да је он у складу са новинама у којима се штампа, и текстом изнад којег се штампа

У раду је извршена синтаксичка анализа педесет новинских наслова, од којих је двадесет и пет преузето из озбиљних новина попут *Политике* и *Данаса*, док другу половину чине наслови из таблоида (*Блиц*, *Курир*, *Ало* и *Информер*).

Жута штампа је тип штампе и представља пласирање недовољно проверених информација. Како би проданост била што већа, у таблоидима се неретко срећу хиперболични, скандалозни и сензационални наслови. Данас се „жута новинарство“ сматра непрофесионалним и неетичким.

Џозеф Кембел, амерички професор књижевности, дефинисао је новине жуте штампе као такве да свакодневно обилују великим бројем колона наслова који покривају различите теме, користећи подебљане распореде.

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОДОЛОГИЈА РАДА

Рад се бави управо новинским наслова зато што они са релативно малим бројем речи информишу и привлаче пажњу. Тема рада је да се са синтаксичке стране утврди на које све начине може да се оствари наслов као реклама за текст, односно да ли садржајност наслова може да се постигне синтаксичким средствима. У раду је коришћено двадесет и пет наслова из озбиљних новина, попут *Политике* и *Данаса*, и двадесет и пет из таблоида (*Ало*, *Блиц*, *Курир*, *Информер*).

Циљ рада је у новинским насловима утврдити:

1. Комуникативну функцију реченица,
2. Моделе и типове комуникативних реченица,
3. Састав и однос предикатских реченица,
4. Врсте и учесталост зависних реченица,
5. Врсте и учесталост напоредних односа,
6. Типове субјекта, предиката и зависних реченичних чланова,
7. Све добијене податке по типу новина.

Резултати истраживања представљени су помоћу девет дијаграма. Сваким дијаграмом упоређена је синтакса новинских наслова у жутој штампи и озбиљним новинама.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Најчешће синтаксичке јединице по рубрикама

У рубрици *Политика*, лист *Данас* нема забележену ниједну синтагму, већ су наслови искључиво у облику комуникативних реченица, док таблоид *Блиц* у пет наслова користи осам комуникативних реченица и једну синтагму.

Новине *Политика* пишу наслове у облику комуникативних реченица у рубрици *Друштво*, док таблоид *Курир* бележи девет реченица и једну синтагму. У жутој штампи ниједан наслов не састоји се искључиво од синтагме, већ је она део насловног блока.

Ни *Политика* ни *Курир* не користе синтагме при конструисању наслова у рубрици *Хроника*, но ипак таблоид за то користи далеко више реченица. Текстовима из рубрике *Економија* у озбиљним новинама припадају наслови без синтагми, формирани искључиво од исказа, док таблоид употребљава и синтагме.

Рубрика *Култура* је изузетак када су озбиљне новине у питању. *Политика* чешће формулише наслове у облику синтагме, док их таблоид *Информер* овде уопште не примењује.

Све синтагме у таблоидским насловима су именичке (нпр. *Ломљење Босанаца* или *Шок на Вол Сјерију*), и налазе се у наднаслову, најчешће потпуно исписане великим словима. Што се тиче функционалности, синтагме у насловима жуте штампе нису довољне да би представиле садржину текста. Синтагме у насловима озбиљних новина најчешће стоје саме, и садрже довољно информација, чиме укратко описују садржај текста (*Изложба о Лидији Пилијенко* или *Одлазак императора шансона*).

Просечан број реченица у насловном блоку

Насловни блок озбиљних новина (у овом примеру *Полиџика* и *Данас*) у већини случајева састоји се из једне комуникативне реченице, док таблоиди теже ка опширнијем наслову, који је често формиран и од две до три реченице, с циљем да заинтересују и привуку читаоце скандалозним догађајима. Код озбиљних новина сврха наслова је да укратко прикаже тему текста који се налази испод њега.

Комуникативне реченице и комуникативне функције

Таблоиди у насловима садрже и упитне и заповедне реченице, док озбиљне новине користе искључиво обавештајне и ређе упитне. Циљ жуте штампе је да насловним блоком изазову радозналост у читаоцу и тиме подигну сопствену читаност и популарност, посебно насловима у облику питања или заповести.

Најчешћи облик комуникативне функције у новинским насловима је неутрално обавештење. Поред ове функције, у озбиљним новинама заступљен је облик општег питања. Жута штампа је разноврснија по овом питању, те се у њиховим насловима могу издвојити још и експресивна обавештења, посебна питања и забране, којима буде емоционалну реакцију у читаоцу. Такође, њен „заштитни симбол“ постало је наглашавање речи или синтагме у реченици.

Састав и структура реченица

У насловима се најчешће користе просте реченице, независно од типа штампе. Озбиљне новине више заступају сложене реченице у односу на таблоиде, док је однос осталих веома сличан када се ова два типа новина упореде.

У новинским насловима, генерално, најзаступљенији је саставни однос међу реченицама – често и у облику запете. Ипак, видљиво је да се напоредни односи чешће налазе у насловима жуте штампе, управо због опширнијих наслова и већег броја реченица у насловном блоку. Озбиљне новине избегавају њихову употребу, јер практикују кратке и сажете наслове.

У појединим дугим насловима у таблоидима, саставни односи и нису баш саставни, већ делује као да се реченице нижу без икаквог односа. Такође, новине жуте штампе изостављају знакове интерпункције испред напоредних односа (пример: *За нас знамо а како ће деца моћи у Грчку* – изостављена запета).

Зависне реченице чешће се срећу у насловима жуте штампе, и заступљене су намерне, односне и изричне, док друге новине не

ОГЛЕДАЛО

употребљавају намерни тип реченице. Примери намерних реченица који се срећу само у таблоидима: *Звездаше надгледала да замаже колеџама очи!* или *Дијанини полицајци ирашили Гоксија, Кимија и Радеџа да би помогла Беливуку*. Њима се истиче нечија намера, што није објективно, те озбиљне новине избегавају овај тип зависних реченица.

У рубрици Култура, ни таблоиди ни озбиљне новине нису користили зависне реченице. Намерне реченице заступљене су у насловима жуте штампе у рубрикама *Хроника* и *Економија* (која обилује највећим бројем типова зависних реченица), док озбиљне новине у *Економији* немају ниједну зависну реченицу, а у *Хроници* једну. У таблоидима, наслови *Хронике* не садрже ниједну изричну реченицу.

Наслови у озбиљним новинама су сажетији него они у жутој штампи, који заступају већи број реченичних модела. *Полиџика* и *Данас* у насловима најчешће користе прави објекат, па затим прилошке одредбе, док је једнак број наслова са копулативним предикатом и неправим објектом. Најмањи је број оних насловима који се састоје искључиво од субјекта и предиката.

Таблоиди пак у својим насловима највише заступају прилошке одредбе, па затим прави објекат. Реченице које садрже неправи објекат мало су заступљеније од оних са копулативним предикатом. Затим следи модел са само субјектом и предикатом, те на крају оне са актуелним квалификативом и речцом „ево“, које су најмање заступљене, али се ипак јављају у насловима таблоида, најчешће у интернет издању, како би што више људи „кликнуло“ на вест.

Субјекатско-предикатска реченица је најзаступљенији тип реченице у новинских насловима. У озбиљним новинама незнатно више је заступљенији безлични тип (реченица без граматичког субјекта, нпр. *Месџа у ковид болницама има за још 24 сатња*).

Врсте предиката

Таблоиди имају разноврсније предикате у својим насловима у односу на озбиљне новине. Прост глаголски предикат свакако је најчешћи у оба типа штампе, док сложен глаголски предикат више користе таблоиди. Крњи перфекат подједнако је заступљен и у жутој штампи и у озбиљним новинама. У таблоидима још се јављају и копулативни прилошки и копулативни именски предикат у насловима, којих у другим новинама нема.

Неки примери именског предиката у таблоидима су: *Ово су савешти сџручњака како да сачуваџе своје засаде*, *Ово је мајка чувене Панчеџе из Иџре судбине* или *Трудна ћерка Весне Чийчић!* Жута штампа етикетира, те зато користи више именских предиката.

ЗАКЉУЧАК

Наслови жуте штампе имају разноврсније комуникативне функције у насловном блоку – овај тип новинарства заступа експресивна обавештења, посебна питања и забране у насловима, чиме они губе објективност и неутралност. Оваквим функцијама успевају да заинтригирају читаоце, како би повећали читаност. Када су озбиљне новине у питању, етика налаже објективно извештавање и пренос валидних информација, те су наслови увек у облику неутралног обавештења или општег питања.

Модел комуникативних реченица у новинским насловима који је најзаступљенији, без обзира на тип штампе, је модел са прилошким одредбама. У центар пажње стављен је опис радње. Када се у овом контексту упоређују озбиљне новине и таблоиди, може се рећи да жуто новинарство користи више реченичних модела. Најустаљенији тип реченица у свим новинским насловима је субјекатско-предикатски. Разлика између таблоида и озбиљних новина је та да се у озбиљним новинама чешће среће безлична реченица (без граматичког субјекта). Разлог томе може бити начин на који ова врста новина пласира одређене информације – неутрално, сажето и објективно.

Реченице су по саставу најчешће просте, а озбиљне новине заступају и сложене, за разлику од таблоида.

Опширнији наслови у таблоидима изискују учесталију употребу напоредних односа, но овде се често среће изостанак знакова интерпункције.

Таблоиди у својим насловима чешће користе зависне реченице. Док озбиљне новине избегавају употребу намерних зависних реченица, жута штампа их често употребљава, те тиме губи објективност и неутралност извештавања.

Оно што се никако не сме занемарити су правописне грешке у жутој штампи. Често се заборавља запета испред и иза вокатива, нпр: *Воћари не стирейише од мраза*, или интерпункција уз напоредне односе.

Теодора Ђермановић

Шабачка гимназија Шабац
Ментор: проф. Станка Ел Рабади
